

28.4.2021

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia: HE 40/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Viite: asiantuntijalausunto 29.4.2021

Pirkanmaan Jätehuolto Oy kiittää hallintovaliokuntaa pyynnöstä antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä HE 40/2021 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Pirkanmaan Jätehuolto Oy:n näkemyksen mukaan jätelain 1 lukuun ehdotetut muutokset ovat kokonaisuutena tarkastellen kannatettavia ja edistävät osaltaan kierrätystavoitteiden saavuttamista sekä kiertotaloutta. Jätelain on muodostettava kokonaisuus, joka mahdollistaa yhteiskunnan toimintojen systemaattisen muutoksen kohti kiertotaloutta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä.

Pirkanmaan Jätehuolto Oy keskittyy lausunnossaan seuraaviin asioihin:

1. *Kokonaisuuden hallinta ja kunnan vastuulla oleva jätehuolto*
2. *Jätteiden kuljettaminen osana jätehuollon arvoketjun kokonaishallintaa*
3. *Pirkanmaan malli ja sen hyödyt asukkaille, yritystoiminnalle, aluetaloudelle, kiertotaloudelle sekä yhteistyölle tuottajayhteisön kanssa*

Edellä mainittuihin seikkoihin viitaten Pirkanmaan Jätehuolto Oy lausuu seuraavaa:

1. Hallituksen esitys rikkoo tarkkaan harkitun kokonaisuuden

Jätelakiuudistusta valmisteltiin pitkään tutkittuun tietoon ja asiantuntijaselvityksiin perustuen. Tämän pohjalta hallitus antoi viime keväänä lausuntokierrokselle jätelakiesitysluonnoksen (VN/538/2019), joka oli tarkkaan harkittu keskeisten elementtien muodostama kokonaisuus. Sen toisiaan tukevat elementit olivat:

- Hyötyjätteiden erilliskeräysvelvoitteet ja velvoitteiden täytäntöönpano jäteasetuksen tasolle
- Kuntien ja pakkaustuottajien yhteistoimintavelvoite kuluttajapakkausten keräämisen järjestämisestä asuinkiinteistöiltä (§ 49 a-c)
- Kunnan järjestämään kuljetusjärjestelmään siirtyminen kiinteiden jätteiden eli seka-, bio- ja pakkausjätteiden osalta (lietteiden kuljetus olisi siirretty kiinteistönhaltijan kuljetusjärjestelmään tietyin poikkeuksin) (§ 36) Kunnan järjestämään kuljetukseen olisi siirretty vain asumisessa syntyvät jätteet.
- Yhden pakkaustuottajayhteisön malli (§ 62)

Edellä mainittu kokonaisuus oli rakennettu tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla lakimuutoksen tavoitteeksi asetettua yhdyskuntajätteiden kierrätysasteen nostamista ja jätehuollon parempaa hallintaa eli sitä mihin jätelain uudistuksella pyrittiin.

Hallitus päätyi lausuntokierroksen jälkeen muuttamaan esitysluonnosta jätteiden kuljetuksen osalta tavalla, joka rikkoi esitysluonnoksen mukaisen, erittäin tarkkaan harkitun ja perustellun kokonaisuuden, jossa yhdenkin elementin muuttaminen aiheuttaisi vaikeuksia jätehuollon kokonaisuuden hallinnalle. Muutokset vaikeuttavat samalla merkittävästi jätelain tavoitteiden (kiertotalouden ja luonnonvarojen käytön kestävyys sekä jätehuolto) saavuttamista.

Kuva 1. Kokonaisuuden hallinta (arvoketju) mahdollistaa asiakashallinnan, hintaohjauksen, lajittelun onnistumisen, tehokkaan logistiikan, yhteistyön, kierrätysmateriaalien kilpailukykyhallinnan sekä kierrätykseen kelpaamattomien jakeiden korkeatasoisen käsittelyn. Julkinen toimija tavoittelee yhteiskunnan tavoittelemaa hyötyä – ei taloudellista tulosta.

Kunnan operatiivinen vastuu asumisessa syntyvien jätteiden osalta tarkoittaa koko arvoketjun hallintaa asiakkaan houkuttelusta ja ohjaamisesta syntypaikkalajitteluun, kierrätystä haittaavien vaarallisten jätteiden poistamiseen, materiaalivirtojen ohjaaminen kierrätykseen sekä käsittelyssä syntyvien kierrätykseen kelpaamattomien rejektien ja biojätteen korkeatasoiseen käsittelyyn. Julkisesti hallintoitu kokonaisuus luo samalla kiertotalouden yrityksille turvallisen investointiympäristön ja muodostaa kiertotalouden alustan. Näin julkinen jätehuolto mahdollistaisi tarvittavaa systeemistä muutosta sekä mahdollistaisi yritystoiminnan kehittymisen. Kuntavastuullinen jätehuolto toimii omakustannusperiaatteella ja siksi julkisesti hallintoitu kokonaisuus varmistaa materiaalivirtojen kustannustehokkaan hallinnan ja siten myös materiaaleja käsittelevien uusien yritysten toimintaedellytykset.

Hallituksen esitys rikkoo tarkasti harkitun jätelakiesitysluonnoksen (VN/538/2019) esittämän kokonaisuuden. Toteutuessaan hallituksen esitys hidastaa tavoiteltavaa kiertotalouden systemaattista muutosta ylläpitämällä tehotonta kuljetusten kaksoisjärjestelmää. Se haittaa kokonaisuuden hallintaa ja siten vähentää kierrätysmateriaalien kilpailukykyä.

Yhdyskuntajätehuollon sääntelyn tärkeimpiä tehtäviä on jätehuollon järjestäminen ympäristön ja terveyden kannalta turvallisella tavalla, kiertotalouden systeemin muutoksen mahdollistaminen ja luonnonvarojen kestävä käyttö. Kuten ympäristövaliokunta on mietinnössään (YmVM 23/2010 v s.9) todennut, on yritystoiminnan edistäminen suhteessa tähän toissijaista. Jätehuolto on osa yhteiskunnan perusrakennetta ja välttämättömyyspalvelu, jota ei voi jättää yksin markkinoiden hoidettavaksi. Perustuslakivaliokunta (PeVL 58/2010 vp) on myös todennut, että kunnan jätehuoltotehtävät muodostavat laajan operatiivisen kokonaisuuden, jota on pidettävä perustuslain tarkoittamana julkisena palvelutehtävänä.

2. Kuljetukset

Voimassa olevan jätelain mahdollistama jätteenkuljetuksen kaksoisjärjestelmä on tunnistettu kunnallisen jätehuoltojärjestelmän kiperimmäksi ongelmaksi. Kaksoisjärjestelmään kytkeytyvä kuljetusten järjestämisen epäyhtenäisyys on puolestaan vaikeuttanut olennaisesti kierrätystavoitteisiin pääsemistä ja aiheuttanut kohtuutonta hallinnollista kuormaa jätehuoltoviranomaisille, kunnille ja tuomioistuimille. Pirkanmaan Jätehuolto Oy:n kantana on, että jätelakiuudistus tulee toteuttaa siten, että kaikkien kiinteiden jätteiden, ml. sekajätteiden, osalta luovutaan kokonaan kiinteistönhaltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kuten jätelakiesitysluonnoksessa (VN/538/2019) tarkoitettiin.

Kiinteistönhaltijan kuljetusjärjestelmä ei edistä kiertotalouden systeemisen muutoksen edistämistä, yhdyskuntajätehuollon järjestämistä, asiakashallintaa, hintaohjausta, lajitteluun houkuttelua, kustannustehokasta logistiikkaa, käsittelyinfrastruktuurin optimaalista rakentamista ja on vastoin pienten ja paikallisten yrittäjien etua.

Kuljetusten kaksoisjärjestelmää puolustetaan eräillä alueilla toimivien kuljetusyritysten liiketoiminnan säilyttämisen näkökulmasta. On kuitenkin huomattava, että kiertotalouden systeemisen muutoksen luomat mahdollisuudet (ympäristö, liiketoiminta, työpaikat) ovat muualla kuin jätehuollossa tai jätteiden kuljetuksessa. Siksi jätehuolto on yksi, mutta muutoksen alussa merkittävä palvelukokonaisuus materiaalivirtojen hallinnan osalta. Samasta syystä jätehuolto on hoidettava hallitusti kokonaisuutena ja sen on mahdollistettava toivottu muutos – ei jarrutettava toivottua muutosta tai luomalla ylimääräisiä kustannuksia ”väärässä” paikassa.

Pirkanmaan Jätehuolto Oy katsoo, kuten KIVO ry ympäristövaliokunnalle antamassaan lausunnossa on esittänyt, että jätteenkuljetusten kaksoisjärjestelmästä luopuminen on välttämätön edellytys yhdyskuntajätehuollon kierrätystavoitteisiin pääsemisessä. Tehdyissä asiantuntijaselvityksissä (esimerkiksi Suomen Ympäristökeskuksen tuottama ”JÄTEKIVA”) on myös todettu, että ainoastaan kunnan järjestämissä kiinteän jätteen kuljetuksessa kunnan on mahdollista toimeenpanna erilliskeräysvelvoitteet kattavasti, tehokkaasti ja kasvavan logistiikan ympäristövaikutukset minimoiden, hyödyntäen kaikkia käytävissä olevia keinoja. Näitä keinoja ovat muun muassa lajitteluun kannustava jätetaksa, keräysmenetelmien, kuten yhteis- ja monilokerokeräyksen laaja ja systemaattinen kehittäminen sekä hyödyntäminen, jätteenkuljetusten logistiikan kokonaisvaltainen suunnittelu sekä kuntien ja tuottajien pakkausjätteiden keräyksen yhteistyöhön liittyvän tuottajien maksaman korvauksen päätyminen kuntalaisten hyväksi mukaisesti. Kaksoisjärjestelmästä luopuminen olisi alan kehittymisen ja toimijoiden yhteistyön kannalta välttämätön ja toimintaympäristöä selkiyttävä sekä vakauttava muutos.

Kuva 2. Kuntavastuullinen jätehuolto osana kiertotalouden kokonaisuutta.

3. Pirkanmaan kuntavastuullisen jätehuollon malli ja sen hyödyt asukkaille, yritystoiminnalle, aluetaloudelle sekä kiertotaloudelle

Pirkanmaan alueella toimii 17 kunnan omistama Pirkanmaan Jätehuolto Oy. Sen alueella on ollut kunnan kilpailuttama jätehuoltojärjestelmä koko sen toimintahistorian ajan vuodesta 1994 alkaen. Perusteluna edellä annettuun lausuntoon voidaan käyttää yhtiön toimintamallin vaikutuksia kokonaisuutena. Ne eivät ole väitteitä, mielikuvia tai yksittäisiä havaintoja, vaan lausunnossa esitetyn kokonaisuuden hallinnan vaikutuksia kuntavastuullisessa jätehuollossa. Kuntavastuulliset jäteyhtiöt toimivat omilla alueillaan eivätkä kilpaile keskenään. Siksi tietojen vaihto, kokemukset ja kehittämisajatukset on helppoa ja hyödyllistä jakaa keskenään. Kuntavastuullisilla yhtiöillä ja niiden yhdistyksellä KIVO ry:llä on tosiasioihin perustuvaa ja luotettavaa tietoa kuntavastuullisesta jätehuollosta eri puolilla maata.

3.1 Talous

Pirkanmaan Jätehuolto Oy:n asiakashinnat ovat Kiinteistöliiton ja Omakotiliiton hintavertailujen perusteella jo useiden vuosien ajan olleet selvästi Suomen edullisimmat. Jos Pirkanmaalla olisi käytössä kiinteistönhaltijan esimerkkialueilla, kuten Turussa tai Raahessa, käytössä olevat asiakasmaksut, asiakaskaitamme olisi kerättävä vuosittain Turun hinnoilla 40 miljoonaa euroa ja Raahen hinnoilla 65 miljoonaa euroa enemmän kuin nyt vuositasolla maksuja kerätään. Aluetaloudellisesti näin paljon jää asukkaiden vapaasti käytettäväksi muihin palveluihin. Pirkanmaalla asiakashintoja olisi mahdollisuus nostaa 24 % ja silti jätehuolto olisi hinnoiltaan Suomen edullisin. Rahassa tämä tarkoittaa noin 10 miljoonaa euroa. Suuresta hintaerosta huolimatta Pirkanmaan Jätehuolto on voinut ja voi investoida kaikkeen tarpeelliseen. Julkisesti omistettuna ja omakustannushintaan toimivana organisaationa se toimii vain ja ainoastaan asiakkaitensa palvelutarpeen ja yhteiskunnan asettamien tavoitteiden toteuttamiseksi.

Oleellisin erottava ja vaikuttava tekijä on kunnan kilpailuttama kuljetusjärjestelmä ja sen mukanaan tuomat kokonaisuuden hallinnan edut. Kokemuksesta tiedetään, että kiinteistön haltijan järjestelmässä

olevan valinnan vapauden peruste on käytännössä tarkoittanut korkeita kustannuksia ja jäteauton värin valinnan mahdollisuutta.

3.2 Asiakashallinta

Kunnan kilpailuttamassa järjestelmässä kuntalainen on kunnan (kuntayhtiön) asiakas. Silloin asiakas saa jätehuoltopalvelunsa omakustannushintaan ja jäteviranomaisen pystyy varmistamaan jätehuoltotaksaa hyväksyessään sen tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden.

Tutkimusten mukaan tiedetään, että kierrätyksen parantaminen ei toteudu yksin erilliskeräysmahdollisuuksia parantamalla, vaan onnistuminen edellyttää moninaisten asiakashallintakeinojen käyttöä. Näitä keinoja ovat ennaltaehkäisy, palvelukokonaisuus, hintaohjaus, neuvonta, koulutus, ympäristöhyötyjen tuottaminen sekä yhteisöllisyys. Asiakashallinta taas edellyttää asiakkuutta. Kokonaisuuden hallinta ei onnistu kiinteistönhaltijan kuljetusjärjestelmässä, sillä tässä mallissa kuntalainen on kuljetusliikkeen asiakas eikä kuntavastuullisen toimijan asiakas. Asiakashallinta osana kokonaisuutta varmistaa synty-paikkalajittelun onnistumisen ja takaa samalla jätehuoltojärjestelmän kustannustehokkaan kokonaisuuden.

Pirkanmaalla kaikkien jätelajien arvoketjun hallinta on mahdollistanut hintaohjauksen käyttöönoton. Asukkaita on voitu innostaa lajitteluun tarjoamalla maksuton metallin ja lasin keräys sekä tuettu muovin ja biojätteen keräys. Sekajätteen hintaa on samalla nostettu. Lajittelua tukeva hintaohjaus on mahdollista silloin, kun kaikki kerättävät jakeet ovat yksissä käsissä.

3.3 Yritysvaikutukset

Hallituksen esitys ei tue paikallista yrittäjyyttä, sillä kiinteistönhaltijan kuljetusjärjestelmä on vastoin paikallisten ja pienten jätteenkuljetusyritysten etua. Kuljetusten kaksoisjärjestelmä tukee muuttumattomuutta ja siten ainoastaan isoja kuljetusyrityksiä eikä edistä uusien yritysten perustamista.

Pirkanmaalla kunnan kilpailuttama kuljetusjärjestelmä on ollut osa kokonaisuutta koko yhtiön toimintahistorian ajan (27 vuotta). Tänä aikana kuljetusten kilpailutus on kehittynyt ja useita uusia kuljetusyrityksiä on tullut mukaan. Pirkanmaalla on paljon ja uusia kuljetusyrityksiä. Paikallisten kuljetusyrittäjien hoitamana kiinteiden jätteiden kuljetuksista on maksatuksen perusteella laskettuna 78 % ja valtakunnallisten yritysten hoitamana vain 22 % (L&T, Urbaser ja Remeo). **Yrityksiä kiinteiden jätteiden urakoissa on noin 20 ja urakka-alueita on 80.** Viimeksi Pirkanmaalla mukaan tulleet yritykset ovat

- Kipox Oy,	Teemu Saari (044-2944176)
- PTS Kuljetus Oy	Pasi Suojanen (0400-989170)
- Kuljetus K&Y-H Oy	Kari Kallio (040-5560895).

Nämä yritykset eivät olisi olemassa ilman kunnan kilpailuttamaa järjestelmää. Yritykset ovat nimellään ja yhteystiedoillaan valmiit vahvistamaan kunnan kilpailuttaman järjestelmän selkeät edut pienen ja paikallisen yrittäjän näkökulmasta.

Pirkanmaan Jätehuollon malli osoittaa, että väittämä kunnan kilpailuttaman järjestelmän yrittäjyysvastaisuudesta ei pidä paikkaansa. Kuljetusten liiketoiminta on niin yksinkertaista ja kannattavaa, että aikanaan kansainväliset ja isot kotimaiset yritykset pyrkivät valtaamaan alaa. Vallitsevaa erinomaista markkinatilannetta onkin kaikin keinoin pyritty ylläpitämään ja siksi vastustettu kunnan kilpailuttamaa järjestelmää. Mutta siellä, missä kunta järjestää kilpailutuksen, markkinatilanne onkin kehittynyt toiseen suuntaan eivätkä isot yritykset näytä enää menestyvän kilpailussa. Pienet ja paikalliset yritykset, joiden nimissä kunnan kilpailuttamaa järjestelmää vastustetaan, ovatkin todellisuudessa menestyneet kilpailutuksissa isoja paremmin. Näin siis näyttäisi aikaa myöten käyvän, kun siirrytään kunnan järjestämään kilpailutukseen. SKAL:n, YTP:n ja Yrittäjien ajama toive myönteisistä yritysvaikutuksista toteutuukin

juuri kunnan kilpailuttamassa järjestelmässä ja perusteet, joilla kuljetusten kaksoisjärjestelmää puolustetaan, toimivat Pirkanmaan kokemuksen mukaan juuri päinvastoin kuin esitetään.

3.4 Yhteistyö tuottajayhteisön kanssa

Kuntavastuullisen jätehuollon kokonaisuuden hallinta takaa hyödynnettäväksi kerättävien jakeiden syntypaikkalajittelun onnistumisen, keräyksen ja logistiikan kustannustehokkaan järjestämisen ja luotettavan yhteistyötahon yhteisen tavoitteen toteuttamiseksi sekä mahdollisuuden kierrätysmateriaalin aitoon kilpailukykyyn ilman arvoketjuun muodostuvia lisäkustannuksia. Lakiesityksen tavoitteet toteutuvat hyvin vain kunnan järjestämässä kuljetusmallissa.

3.5 Kiertotalouden systeeminen muutos

Hyvin hallittu julkisen jätehuollon kokonaisuus toimii avoimena kiertotalouden alustana. Julkinen jätehuolto on tällöin ekosysteemin ankkuritoimija huolehtiessaan kiertoon sopimattomien materiaalivirtojen asianmukaisesta käsittelystä. Merkittävä tekijä on kyky ohjata materiaalivirtoja ja optimoida julkinen jätehuollon infrastruktuuri. Tämä onnistuu vain silloin, kun koko jätehuollon arvoketju on julkisen toimijan hallinnassa. Julkisen toimijan paras rooli on oman tehtävänsä ohella mahdollistaa uutta yritystoimintaa ja tukea yhteiskunnan tavoittelemaa muutosta.

Pirkanmaan Jätehuolto Oy on ankkuritoimija Nokian kiertotalouden ekosysteemissä, ECO3:ssa. ECO3 on edelläkävijä kiertotalouden alustakonseptin kehittämisessä ja rakentamisessa. Konsepti on huomioitu ja palkittu kansainvälisesti. Kokonaisuus on myös ns. jätehuollon Suomi-mallin perustana. Konseptia on kehitetty vientitoimintaa varten (YM ja Suomalais-venäläinen kauppakamari). Pirkanmaan Jätehuolto Oy:n rooli ja merkitys on kokonaisuuden hallinnan perusteella muotoutunut siten yhä enemmän uuden yritystoiminnan ja muutoksen mahdollistajana sekä siten talouden moottorina. Vastaava kehitys olisi mahdollistettava myös koko Suomessa siirtymällä jätehuollon kokonaishallintaan ja poistamalla lakiesityksestä kiinteistön haltijan kuljetusjärjestelmä.

4. Johtopäätös

Pirkanmaan pitkän kokemuksen perusteella johtopäätöksenä on, että kiinteistönhaltijan kuljetusjärjestelmä toimii kaikkia lain esivalmistelussa asetettuja tavoitteita vastaan.

Edellä esitetyin perustein katson, että eduskunnan tulisi hyväksyä jätelain 35 ja 37 § ympäristöministeriön työryhmän esittämässä muodossa eli siten, että myös sekajätteen kuljetuksissa luovutaan kaksoisjärjestelmästä ja siirrytään koko Suomessa kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen.

Tampereella, 28. päivänä huhtikuuta 2021

Pirkanmaan Jätehuolto Oy

Harri Kallio
Toimitusjohtaja